

การจัดการความรู้ในการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการกรม

ชื่อเรื่อง เทียบเพชรสมุทรคีรีตามวิถีประชารัฐ ตลาดน้ำท่าคา ตลาดที่ยั่งยืน

โดย นางบุญทิวา วรรณประเวศ ผู้ตรวจราชการกรม

เขตตรวจราชการที่ ๔ กลุ่มภาคกลางตอนล่าง ๒ (สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์)

๑. ความเป็นมาและความสำคัญ

ตลาดน้ำท่าคา ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าคา อำเภอบ้านคา จังหวัดสมุทรสงคราม แต่เดิมเรียกว่าตลาดนัดท่าคา โดยพ่อค้าแม่ค้าชาวท่าคานำของมาขายอยู่บนท่านบท่าคา หมู่ที่ ๕ ตำบลท่าคา รวมทั้งจากตำบลใกล้เคียงซึ่งอยู่ในอำเภอบ้านคา และอำเภอบางคนที และบางส่วนจะมาจากจังหวัดราชบุรีพายเรือนำสินค้าทางการเกษตรมาขายบนท่านบท่าคาและฝั่งอำเภอบางคนที และบางส่วนจะมาจากจังหวัดราชบุรีพายเรือนำสินค้าทางการเกษตรมาขายบนท่านบท่าคา และฝั่งอำเภอบางคนที และบางส่วนจะมาจากจังหวัดราชบุรีพายเรือนำสินค้าทางการเกษตรมาขายบนท่านบท่าคา เปิดขายในวันขึ้นและแรม ๒ ค่ำ, ๗ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ เนื่องจากจะได้ไม่ซ้ำกับตลาดนัดใกล้เคียง และให้เป็นที่ยึดใจง่ายเนื่องจากสมัยก่อนไม่มีปฏิทิน จึงได้อาศัยการขึ้นลงของน้ำเป็นตัวกำหนดให้มีการค้าขาย ต่อมาได้ย้ายมาอยู่ หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าคา ซึ่งปัจจุบันมีอายุร้อยกว่าปีแล้ว แต่ยังคงมีสภาพวิถีชีวิตดั้งเดิม ชาวบ้านรุ่นป้ารุ่นยายพายเรือนำผลผลิตทางการเกษตร สินค้าจำพวกผลไม้ พืช ผัก หรืออาหารนานามาจำหน่าย ถือว่าเป็นจุดเด่นของตลาดน้ำท่าคา ซึ่งยังคงเป็นความธรรมชาติเรียบง่าย ตลาดน้ำท่าคา สินค้าและอาหารราคาไม่แพง นอกจากนี้ท่าคายังมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ย้อนรอยเส้นทางเสด็จประพาสต้นเมืองสมุทรสงครามเมื่อ ๑๐๐ ปีก่อน มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่าพระองค์เสด็จบ้านกำนันจัน เพื่อทอดพระเนตรและทรงติดตามการเลิกทาส และเมื่อพระองค์ได้ทอดพระเนตรว่ามีการเลิกทาสจริง จึงได้พระราชทานของกำนันและแต่งตั้งกำนันจันให้เป็น "หมื่นปฏิคม คุณวุฒิ" ปัจจุบันบ้านหลังนี้ยังคงอนุรักษ์ไว้แบบดั้งเดิม มีเสาเลิกทาสปรากฏอยู่ให้เห็น ปัจจุบันตลาดน้ำท่าคาเปิดวันเสาร์ อาทิตย์เพิ่ม ตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐ - ๑๕.๐๐ น.โดยประมาณ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ มีการนั่งเรือพายชมวิถีชีวิตคนท่าคา ชมการสาธิตการเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนที่นี่ มีโฮมสเตย์ รีสอร์ทให้พักหลายที่ ตอนกลางคืนมีกิจกรรมล่องเรือชมหิ่งห้อยในบรรยากาศที่เงียบสงบอีกด้วย

ตลาดน้ำท่าคาเป็นตลาดที่มีต้องเติมแต่ง จึงเป็นตลาดที่ค่อนข้างมีความบริสุทธิ์ เพราะเป็นตลาดที่ชาวบ้าน ชาวสวน ชาวไร่ พ่อค้าแม่ค้า พายเรือมาขาย แลกเปลี่ยนสินค้า ผู้ซื้อ ผู้ขายยิ้มแย้มแจ่มใส มีอัธยาศัยไมตรี ทักทาย เป็นกันเอง พืช ผัก ผลไม้มีราคาไม่แพง การซื้อขายก็ดูจะมีความสุข

ลักษณะเด่นของตลาดน้ำท่าคา

- ๑) เป็นตลาดวิถีในคลอง ตลาดท่าเรือ
- ๒) มีกิจกรรมพายเรือชมวิถีชีวิตชาวสวนตามคลอง
- ๓) ชมสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว
- ๔) พืชผักผลไม้ เป็นสินค้าเกษตรที่สดใหม่
- ๕) อาหารพื้นถิ่นหลากหลาย อร่อย และราคาไม่แพง

จากการที่เคยทำงานที่จังหวัดสมุทรสงคราม การได้ไปเที่ยวจับจ่ายใช้สอย ซื้อสินค้า ผลผลิตทางการเกษตร อาหาร ในฐานะนักท่องเที่ยว และการติดตามงานในบทบาทผู้ตรวจราชการกรม จะเห็นได้ว่าการพัฒนาตลาดน้ำท่ามาต้องดำเนินการพัฒนาแบบคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของชาวบ้าน ชาวสวน ชาวไร่ ที่เป็นเอกลักษณ์ ตามวิถีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและไม่เร่งรีบ ระยะ ๒ ปีที่ผ่านมาผู้คนเริ่มรู้จักตลาดน้ำท่ามาเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากตลาดน้ำท่ามาได้รับการพัฒนาและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักจากบุคคลทั่วไป และการพัฒนาดังกล่าวได้รับงบประมาณในการดำเนินงาน โดยการสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดและกลุ่มจังหวัดเพชรบุรีในชื่อโครงการว่า “เที่ยวเพชรบุรีตามวิถีประชารัฐ” โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- ๑) พัฒนาอาชีพของชุมชนให้อยู่ดี มีสุข มีเครื่องมือในการประกอบอาชีพที่ได้มาตรฐาน
- ๒) เสริมสร้างขีดความสามารถของคนในชุมชนในการบริหารจัดการตนเอง
- ๓) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง

๒. รูปแบบ กระบวนการดำเนินงานตามโครงการเที่ยวเพชรบุรี ตามวิถีประชารัฐ

กิจกรรมที่ ๑ จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนเป้าหมาย
จำนวน ๓ ครั้งๆ ละ ๕๐ คน โดยครั้งที่ ๑ ประชุมร่วมกับนายอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้นำท้องถิ่น/ท้องถิ่น ผู้นำองค์กรที่เกี่ยวข้อง และกรรมการบริษัทประชารัฐรักสามัคคีสมุทรสงคราม (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ครั้งที่ ๒ และ ๓ ดำเนินการ ณ อบต. ท่ามา ให้ชุมชนมอง วิเคราะห์ตนเองตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาตลาดน้ำท่ามา รวมทั้งจัดทำแผนงาน/โครงการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาตลาดน้ำท่ามา

กิจกรรมที่ ๒ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

๑) ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อออกแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่น โดยมีสถาปนิกจากสมาคมสถาปนิกสยามในพระราชาูปถัมภ์ มาช่วยในการออกแบบโดยให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยมีการออกแบบจุดถ่ายภาพที่ทำมาจากกะลามะพร้าว ที่นั่งสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นรูปเรือ ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ที่มีสภาพเป็นลำคลอง การจัดทำที่บังแดดสำหรับทางเดิน

๒) กิจกรรมการทัศนศึกษาดูงานที่จังหวัดเชียงใหม่ ที่บ่อน้ำพุร้อน อ.สะเมิง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่อน และศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ระยะเวลา ๓ วัน ได้ศึกษาเรียนรู้การบริหารจัดการของคณะกรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยว การปรับสภาพภูมิทัศน์ การจัดเส้นทางท่องเที่ยว การต้อนรับนักท่องเที่ยว

๓) การพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว ตามแบบที่สถาปนิกชุมชนร่วมกับชุมชนออกแบบไว้

๔) การจัดการด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยการ จัดทำสื่อแผ่นพับ ประชาสัมพันธ์/เส้นทางท่องเที่ยว/แพคเกจการท่องเที่ยว รวมทั้งจัดทำสื่อวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ ๓ การอบรมอาสาสมัครนำเที่ยวท้องถิ่น ดำเนินการโดยมีกลุ่มเป้าหมาย เป็นเยาวชน ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๑๕ คน อบรม ๓ วัน โดยใช้วิทยากรที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องโดยเน้นด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

กิจกรรมที่ ๔ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้า โดยจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นเจ้าภาพจ้างที่ปรึกษา ดำเนินการออกแบบพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน มีการปรับปรุงสถานที่และการปฏิบัติเพื่อผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ มีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตลาดน้ำท่าคา หมู่ที่ ๒ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปน้ำตาลมะพร้าวแท้ หมู่ที่ ๕ ตำบลท่าคา ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวได้รับมาตรฐาน GMP

กระบวนการกิจกรรมทั้ง ๔ กิจกรรม มีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนระดับจังหวัดและอำเภอ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้ประกอบการ เข้าร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน

๓. เทคนิคที่ใช้/ปัจจัยความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

๓.๑ ผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานโดยการศึกษารายละเอียดการดำเนินงาน กิจกรรม/กลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินงาน

๓.๒ สร้างทีมงานทำงานทั้งระดับจังหวัดและอำเภอเพื่อให้ทุกคนมีความพร้อมในการทำงานเพื่อองค์กร และชุมชนภายใต้ข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาของการดำเนินงานที่มีน้อย

๓.๓ การให้ทีมงานจังหวัด อำเภอรวมทั้งผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำท้องที่ ปราชญ์ อาสาสมัครได้ตระหนักถึงการปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นคุณภาพของงาน โดยทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ

๓.๔ มีการประสานงานและบูรณาการทำงานกับทุกภาคส่วนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

๓.๕ มีการเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายให้มีความสุข มีความสุขในการทำงาน “คนสำราญ งานสำเร็จ”

๓.๖ มีการติดตามประเมินผล ตรวจสอบ ทบทวน การดำเนินงานสม่ำเสมอ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ

๔. ปัญหาที่พบและแนวทางการแก้ไขปัญหา

๔.๑ ปัญหาที่พบ

จากการที่มีขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรมที่หลากหลาย รวมถึงมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการดำเนินงานเพียงแค่ ๓ เดือน ส่งผลให้การเบิกจ่ายงบประมาณงบประมาณมีความเสี่ยง (เนื่องจากเป็นงบประมาณที่จังหวัดเพชรบุรีมอบให้จังหวัดสมุทรสงคราม เบิกจ่ายแทนกัน) และพบปัญหาการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณตลาดน้ำท่าคา เนื่องจากเป็นงบประมาณที่อยู่ในหมวดงบดำเนินการ ไม่สามารถจ้างปรับปรุงได้ทำได้แค่เพียงนำงบประมาณมาจัดซื้อวัสดุ

๔.๒ แนวทางการแก้ไขปัญหา

๑) กรณีการเบิกจ่ายงบประมาณที่มีระยะเวลาจำกัด ได้มีการเร่งรัดการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่กำหนด โดยสร้างการรับรู้ความเข้าใจแก่ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน

๒) กรณีการปรับปรุงภูมิทัศน์มีแค่เพียงวัสดุจากการสั่งซื้อ ได้ดำเนินการแก้ไขโดยหาช่างที่มีความรู้ความสามารถจากคนในชุมชน และประสานกับวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม นำนักเรียนช่างมาช่วยกันปรับปรุงภูมิทัศน์ ส่งผลให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

๕. ผลที่ได้รับจากการดำเนินงาน

๕.๑ ผู้นำ กลุ่ม องค์กร ได้รับการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการ

๕.๒ สภาพภูมิทัศน์ของตลาดน้ำท่าคา มีความสวยงามมากขึ้น มีจุดถ่ายภาพดึงดูดใจนักท่องเที่ยว มีที่นั่งพักผ่อนเพิ่มมากขึ้น สำหรับนักท่องเที่ยว

๕.๓ ผู้ประกอบการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนาสถานที่ประกอบการ ผลิตภัณฑ์ได้รับมาตรฐานที่สูงขึ้น

๕.๔ มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากสื่อที่มาถ่ายทำรายการโทรทัศน์หลายรายการ ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวมากขึ้น ส่งผลให้มีแม่ค้าและผู้ประกอบการ OTOP มียอดจำหน่ายสินค้าเพิ่มขึ้นทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๓๐

นอกจากผลที่ได้รับจากการดำเนินงานตามโครงการแล้ว ยังค้นพบว่า

๑) กิจกรรมที่ดำเนินการดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักตลาดน้ำท่าคามากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการ พ่อค้า แม่ค้าในตลาดน้ำมีส่วนร่วมในกิจกรรม ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาตลาดที่ยั่งยืน

๒) มีการส่งเสริมให้ตลาดน้ำท่าคาได้มีการเตรียมแผนรองรับกรณีแม่ค้าส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เมื่อไม่สามารถดำเนินการพัฒนาตลาดได้ก็ต้องวางแผนส่งต่อคนรุ่นใหม่ เช่น การสร้างเด็กรุ่นใหม่เข้ามาศึกษาและฝึกหัดพายเรือ รวมทั้งจัดตั้งกลุ่มพายเรือ เพื่อสร้างขยายผลให้คนรุ่นใหม่เข้ามาทดแทนกรณีแม่ค้าสูงอายุไม่สามารถมาขายของได้

๓) มีการประสานงานให้หน่วยงานอื่นๆสนับสนุนการดำเนินงาน เช่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัด กศน. วัฒนธรรม สาธารณสุข เป็นต้น ส่งผลให้ตลาดน้ำท่าคามีการพัฒนาขึ้นในทุกๆด้าน

๖. ปัจจัยที่ส่งผลให้ตลาดน้ำท่าคามีความยั่งยืน

๖.๑ ความรู้สึกการเป็นเจ้าของตลาดของผู้นำชุมชนทุกระดับ

๖.๒ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดน้ำ

๖.๓ ความเข้าใจในวิถีชีวิต ความเป็นเอกลักษณ์ที่ยังคงไว้ ทำให้ตลาดน้ำท่าคา เป็นตลาดที่น่าเที่ยว ความเป็นธรรมชาติ

๖.๔ ความเป็นกันเองและอัธยาศัยดีของผู้ประกอบการ พ่อค้า แม่ค้า ที่ไม่คิดจะมาค้าขาย เพื่อความร่ำรวยอย่างเดียว แต่มาค้าขายตามวิถีชีวิต มีการแลกเปลี่ยนสินค้า เป็นการค้าขายที่มีความสุข (พืชผักผลไม้สดใหม่ อาหารพื้นถิ่นราคาไม่แพง ซื้อขายกันเองในกรณีที่มีสินค้าเหลือ)

๖.๕ ความคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว การสาธิตการทำน้ำตาลมะพร้าว การจักสานก้านมะพร้าว การพายเรือชมวิถีชีวิตริมคลอง ฯลฯ

การออกแบบของสถาปนิกชุมชน

ตลาดน้ำท่าคา จึงถือได้ว่าเป็นตลาดน้ำที่มีชีวิต มีวิถีธรรมชาติเป็นไปตามวิถีผู้คนในชุมชน ที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นอยู่ การทำมาค้าขายของคนสมัยก่อนที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้า ใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำในการค้าขายและที่สำคัญที่สุดตลาดน้ำท่าคาเป็นตลาดน้ำที่มีความยั่งยืนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถสร้างอาชีพ รายได้ และความสุขตามวิถีพอเพียง